

Atelier literair vertalen Nederlands-Frans
Zaterdag 24 en zondag 25 mei 2025
Onder leiding van Isabelle Rosselin

Marion Bloem
Geen gewoon Indisch meisje
Dido Michielsen
Lichter dan ik

Werkboek

22 avenue Victoria, 75001 Paris (activités)
33 rue de Bourgogne, 75007 Paris (siège/activités)
01 44 74 93 10 | contact@ncnl.eu | www.ncnl.eu

Sinds 2014 organiseren de *Nouveaux cours de néerlandais* door Isabelle Rosselin geleide ateliers literair vertalen Nederlands-Frans. Het atelier van 24 en 25 mei 2025 is de dertiende editie.

Dit werkboek bevat de geselecteerde fragmenten en de bijdragen van
...

Tekstselectie: Isabelle Rosselin
Opmaak werkboek: Ed Hanssen

22 avenue Victoria, 75001 Paris (activités)
33 rue de Bourgogne, 75007 Paris (siège/activités)
01 44 74 93 10 | contact@ncnl.eu | www.ncnl.eu

Geselecteerde fragmenten

Fragment 1

Extrait de *Geen gewoon Indisch meisje* de Marion Bloem, paru chez De Arbeiderspers, Amsterdam – Anvers, première édition en 1983, vingt-troisième édition modifiée 2022, p. 119-126

2276 mots — 10823 caractères (espaces non compris)

Twee zusjes. ‘Daar heb je ze,’ roept haar moeder blij. Port met haar hand driftig in haar zij, maar ze is net bezig haar rugzak te openen om te zien of de kris er nog in zit. Als ze opkijkt ziet ze niets.

‘Waar dan?’ vraagt ze. Haar moeder zwaait met twee armen. Achter het glas ziet ze een blanke menigte.

Zons moeder stelt voor de kris hier in Djakarta aan een van oom Naps zonen te geven. ‘Wist je dat ze hier vlakbij wonen?’

Dat weet Zon.

‘Ik heb beloofd dat ik zijn spullen bij oom Ventje zou brengen, dus doe ik het ook,’ antwoordt Zon. Verder vertel ze niets. Het is ook niet belangrijk meer. Haar moeder zwijgt.

(Indonesië, de eerste keer)

Halim. Ze denkt: Hier hoor ik. Alles is bruin. Alles lacht. Alles is familie. (Waar ik me later voor schaam.)

Eddie zegt: ‘Ik heb mijn buik vol van jouw familie.’ Ze hebben maar drie van zijn zonen ontmoet. De eerste stuurde hen naar Hotel Burubudur met zijn zogenaamde discount op vertoon van zijn visitekaartje. Hijzelf moest helaas de volgende dag naar Soerabaja. ‘Bedankt voor de sigaren.’

De tweede ‘leende’ tweehonderd dollar. ‘Morgen terug.’ En liet zich niet meer zien.

De derde, aan wie ze dit vertelden, knikte en schudde zijn hoofd. ‘Kassian jullie, seg.’ Reed hen met een van de eerste geleende auto naar plekken waar de tweede zou kunnen zitten (maar niet was) en presenteerde, toen ze onverrichter zake waren teruggekeerd, een rekening van veertig dollar.

Eddie loog: ‘Ik heb geen geld. Je broer heeft al mijn geld.’

Dan nam hij eventueel genoeg met Eddie's horloge, zei hij.

22 avenue Victoria, 75001 Paris (activités)
33 rue de Bourgogne, 75007 Paris (siège/activités)
01 44 74 93 10 | contact@ncnl.eu | www.ncnl.eu

Als Eddie hierover tekeergaat, staart Zon naar het gevlochten bamboe. De wand sluit niet aan op het plafond. Naast hen liggen Amerikanen en Australiërs. Ze verstaan geen Nederlands. Toch schaamt zij zich dat hij hardop zegt wat zij beiden immers allang weten.

‘Al gebeurd, stil nou maar.’ Het is zijn geld, zal hij zeggen, niet het hare. Zodat de schuld groeit. De volgende dag vraagt ze hem het te verzwijgen voor haar vader en de anderen thuis. Dat snapt hij wel.

*

Gulzig herkent Zons moeder de bloemen, planten, straten, gebouwen. ‘Kijk, een kembang merah. Mooi hè. Aardorchideeën. Kijk, daar heb je het Canisius College. En dat is nou een kembang sepatoe. Tjikini, het zwembad, ach, hetzelfde nog. De Tjikini-school. Nee, daar heb ik niet op gezeten. Raden Saleh, de weg naar Kramat. Mneteng Poeloe, daar woonden we voor de oorlog. Jalan Sabang, die heette vroeger Laan Holle. Hier woonde tante Puk. Hier hadden we handwerken, figuurzagen. Puk had pianoles, en dan wachtte ik op haar in een boom. Waar is die boom. Dat moet daar geweest zijn. Nee...’ Een doffe blik. ‘De boom is weg. Misschien was hij dood. Het was een kersenboom. Kijk, het huis hebben ze nu in twee gedeeltes veranderd. En die hekken, die waren er toen nog niet. Die andere boom is ook weg. Daar klom ik niet in, die gaf geen mooi uitzicht. Jalan Sumatra, met de Theresiakerk. Kijk, daar woonde mijn tante, daar at ik een boterham met chocoladehagel als ik uit de kerk kwam.’

Voor de kerk spelen kleine Indonesische kinderen. Ze giechelen. Doen iets met kleine steentjes. Ze presenteert pepermuntjes. Ze weigeren, lacherig. Ze dringt aan. Ze weigeren opnieuw. Dan begint ze te vragen, noemt namen van paters die ze van vroeger kent. Ze giechelen. Geen antwoord. De pastorie is niet veranderd. Ze belt aan.

Ik blijf achter.

Een Brabants accent. Ze mag de kerk bekijken. Zon hoort haar: ‘Het altaar is meer naar voren. Verder is er niets veranderd.’

‘Alles is aangepast aan de moderne opvatting van het katholicisme,’ zegt de pater. ‘Kijk, hier zat ik, links tegen de muur.’

Zon gaat er staan. Onwillig. Links, in de hoek, vlak bij de biechtstoel. Twee derde van de kerk is onzichtbaar, constateert Zon.

Haar moeder knielt, bidt kort, loopt rond, opgewonden. Haar ogen schieten rond. Wat hoopt ze hier te vinden? Denkt Zon. Een kerk als de kerken in Nederland, als de kerk in het dorp van haar ouderlijk huis. Zons vader ging altijd wel trouw elke zondag. Maar zij gaat nooit meer. Wat zoekt ze?

22 avenue Victoria, 75001 Paris (activités)
33 rue de Bourgogne, 75007 Paris (siège/activités)
01 44 74 93 10 | contact@ncnl.eu | www.ncnl.eu

Haar moeder gluurt in het hokje van de biechtstoel. De kant waar hij zit, die andere kant kent ze al.

‘Kijk, roze orchideeën bij het Maria-altaar,’ fluistert ze, net voordat ze de kerk verlaten. ‘Wat is alles goed bijgehouden. Het meubilair is onveranderd. In plaats van losse kussentjes zijn er nu knielbankjes. Dat is ook eigenlijk veel praktischer.’ Duizend ropia in de bus voor Kerstmis. De pater is al buiten. Hij zag het niet.

Ik haat haar, denkt Zon, godverdomme wat haat ik haar.

‘Ruik je dat? Cambodja. Een witte bloem, luikt op jasmijn, maar is groter. Ruik je niet?’

‘Ik ruik Djakarta,’ zegt Zon, en ze verbergt haar haat niet.

Haar moeder is nieuw. Alsof het haar niet meer kan schelen. Alsof ze doet zonder denken. De verdwijning van haar zwarte tas. Een te spanne broek uitgetrokken en eindelijk de benen vrij.

De tuin is weg. In plaats van de ketapanboom -waar ze vroeger met Puk vruchten zocht die ze na school oppeuzelden – staan er nu forse gebouwen. ‘Het is nu een groot complex van scholen. Allemaal Theresia,’ zegt de pater trots.

Zon ziet de kinderen met pepermuntjes.

Het pad waarover ze binnendoor van school naar de kerk fietsten, is weg. De kleuterschool is verplaatst. Er is veel minder groen. De twee struiken voor de kerk zijn nog dezelfde. Haar ogen nemen op. Alsof ze dicteert merkt ze de veranderingen op. Geen detail mag gemist worden.

De verhalen komen los. Zon betrap zichzelf op gretigheid. Ze luistert, en ziet wat haar moeder vertelt. De vriendinnen. Waar ze met Puks broer gevochten heeft. Waar de Hollandse meisjes speelden. Waar zij speelde, en ook de Chinese meisjes. Nee, ze speelden niet allemaal met elkaar. Ze weet niet waarom. Indisch speelde met Indisch. ‘Een Indo-Chinees hoorde bij ons. Dat deden we niet expres. Dat ging vanzelf.’

Soms stiltes waarin haar ogen naar binnen kijken. Plotseling, alsof ze schrikt: ‘Vroeger waren er nergens hekken. Alles was open. *Nu zie je overal hekken. Alles is op slot.*’

Een foto voor de kerk. ‘Wil je proberen de kerk er in zijn geheel als achtergrond op te nemen?’ Haar moeder is een stip. Ze kan elke willekeurige vrouw zijn.

‘Wil je er nog een van dichtbij?’

‘Had je de kerk erop?’

‘Ja.’

‘Nou, dan hoeft het niet. Is goed zo.’

(Indonesië, de eerste keer)

De Boroboedoer en de Prambanan beklimt ze met tegenzin. De hete zon. De witte toeristen in te kleine kleren en met te grote camera’s ontnemen haar alle plezier.

22 avenue Victoria, 75001 Paris (activités)
33 rue de Bourgogne, 75007 Paris (siège/activités)
01 44 74 93 10 | contact@ncnl.eu | www.ncnl.eu

Eddie roept haar voor details in het verhaal dat in de stenen verteld wordt. Ze zijn voor haar allemaal hetzelfde.

‘Dit is ook jouw cultuur,’ zegt hij plagend, maar met een licht verwijt over haar ongeïnteresseerdheid.

‘Nou, en,’ zegt ze. En daarmee wendt ze zich van hem af. De legendes interesseren haar meer dan de ruïne zelf.

Ze wacht bij de verkopers van fruit en souvenirs. Oefent haar Indonesisch door met hen te praten over dezelfde dingen als altijd. Hoeveel kinderen heeft u? Reist u op en neer? Kan u van de opbrengst leven? Wat vindt u van de toeristen?

*

Haar moeder zegt en passant, zich er totaal niet van bewust dat Zon ijverig noteert: ‘Ik heb alles op alles gezet je vader ervan te overtuigen naar Nederland te gaan. Ik dacht: ‘Mijn dochter met een Indonesiër trouwen? Ik moest er niet aan denken.’

‘Wat wilt u bezichtigen?’ vraagt de Indische dame als ze in de auto zitten, de chauffeur nog even de ruiten schoonmaakt, en het wachten op de zoon is.

Zon is blij dat hij meekomt. Hij ziet er Indonesisch uit, maar is toch iets langer dan zij. Hij is gereserveerd, maar *hij kijkt haar aan*. Zon hunkert naar mannenogen die haar zien.

Haar moeder lacht verlegen, ondeugend bijna: ‘Mijn geboortehuis zou ik graag terugzien. En de Merapistraat. Daar heb ik ook gewoond.’

Zon weet wat ze wil zien, maar kent de namen niet. Glodok – had hij het daar niet altijd over? Het eten was er lekkerder dan waar ook ter wereld. De kleine winkeltjes met alles. Letterlijk alles kon je er kopen, zei hij. En de kali waar hij altijd heen ging om stenen te zoeken en waar dezelfde man elke dag stenen aan het slijpen was. De waringinboom uit de legende van de bamiverkoper. Hij zag zeven mooie vrouwen, en toen hij ze bami gaf verdwenen ze in de boom.

Vrouwen met gaten. Die boom stond ergens op een plein.

De Indische dame knikt: ‘Hu-uh. Die boom is er niet meer.’ Koel. In de wetenschap dat ze hen in meer teleur zal moeten stellen.

‘En die kanonnen. Die zaten met kettingen vast. Daar was ook een legende over.’ Fragmenten duiken op. Haar vaders glinsterende ogen. De handen van de mannen op elkanders knieën. Namen. Had ze de namen van de plaatsen maar onthouden. Zoekt in haar moeders ogen of zij zich niets herinnert. Maar moeder zwijgt.

Hoe vaak heeft haar vader niet verteld van dat mannelijke en dat vrouwelijke kanon. Hij genoot van het beeld dat hij schiep. Vrouwen uit China en Frankrijk die op

een van de twee klauterden omdat ze geen kinderen konden krijgen en dit kanon hen vruchtbaar zou maken. Hij sprak erover als over oude liefdes. Erotisch herinneringen. Haar moeder deed de lichten uit. 'Al oud. Oude koek.'

'Hu-uh, dat kanon is verplaats. Museum Kota. We kunnen daar wel naar toe gaan,' zegt de Indische dame.

Verplaats? Denkt Zon. Het zat vast aan kettingen. Als de man en de vrouw bij elkaar kwamen zou er oorlog komen. Zwarte aarde als zwart bloed. Zon heeft pijn omdat niet meer is wat ze niet kende.

Zon's moeder zit klein en nietig weggedoken in de autobank.

'Zullen we eerst naar Ancol gaan?' zegt de Indische dame.

De zoon kijkt achterom, recht in Zon's ogen.

'Mau ke mana?' vraagt hij.

'Ancol,' herhaalt zijn moeder.

Onder het rijden probeert haar moeder haar verleden in de nieuwe straten terug te vinden, terwijl de Indische dame vertelt. Vroeger was Ancol een moerassig along along-veld bezaaid met lijken van de Jappanners na de oorlog. 'Je weet hoe de mensen hier zijn. Niemand wil daar wonen natuurlijk.' Het grote stuk land bleef onbewerkt. Iemand, toevallig een goede kennis van haar, kreeg het idee er een groot vermaakcentrum van te maken. Ze lacht: 'Vroeger was Ancol berucht. Nu is het de trots van onze regering.'

Het ziet er verlaten uit. Ze betalen entree. De auto mag het terrein oprijden. 'Op zondag is het hier erg druk,' verontschuldigt de vrouw zich voor de stilte. 'Er is een speeltuin, een zwembad, een strand. Mensen komen voor bowling en gold. Er is een bungalowpark, en een auto-race.' Ze is zichtbaar trots.

'Dit is gisteren geopend door de vrouw van Suharto.' Zon ziet schelpen. Ze zijn met ijzerdraad bevestigd aan zogenaamde boomwortels, of gerangschikt in het zand. Haar moeder haast zich erlangs. Zon begrijpt haar haast en bekijkt zelf tergend langzaam het geheel, dat volgens de Indische dame door een speciale groep vrouwen gemaakt is. Op de achtergrond bomen en lucht, geverfd, en voordat de verf droog was opgehangen, zodat de uitlopers huilende bomen en lucht, geverfd, en voordat de verf droog was opgehangen, zodat de uitlopers huilende bomen in een blauwe lucht laten zien.

'Schelpen met gaten aan een waslijn,' zegt Zon. Waarop de zoon, die keurig op haar wacht omdat hun moeders verder gewandeld zijn, haar een sigaret aanreikt. Hij dacht dat ze wilde roken.

Het 'aquariummuseum, ook pas geopend, is een schilderij van papier-maché. Een getekende dolfijn, en een van gips. De laatste heeft een gebroken staart die gelijmd is.

Zon denkt: Alles is hier symboliek. Ik ben wat ik zie.

22 avenue Victoria, 75001 Paris (activités)
33 rue de Bourgogne, 75007 Paris (siège/activités)
01 44 74 93 10 | contact@ncnl.eu | www.ncnl.eu

De zoon is vriendelijk. Lacht haar steeds toe. Maar niet op de manier die ze zou willen.

De dierentuin. Slangen in kleine hokjes van gaas. Ze verstijft. Een van de grotere hokken bergt een python. Lui, om een tak gedraaid. Ze is bang voor slangen. Rilt van het woord, in een droom, in een gesprek. Rilt van foto's. Maar deze slang, hoe angstaanjagend ook, heeft zijn wreedheid niet aan zichzelf te danken maar aan het kleine, witte, levende konijn met de rode oogjes dat in het uiterste hoekje van dezelfde kooi zijn lot afwacht.

De anderen, ook de zoon, lopen het brede pad op dat leidt naar het monument. Zon kan haar benen nog niet verzette. Verlamd van schrik, denkt ze. Zo noemen ze dat. Taal is simpel. En dan volgt ze de anderen.

'Mensen uit Nederland willen altijd Ereveld zien,' zegt de zoon. Trots dat hij deze zin in *hun* taal gezegd heeft. Ze moeten langs het verlaten autoracecircuit. Witte kruisen. Honderden. Duizenden. Ze kan niet schatten. Alsof de wereld ophoudt. De weg wordt onbegaanbaar. Kuilen. Veel modder. Moerassig. De zee ziet er kil uit. Ondanks de hitte niet aantrekkelijk.

Ik herinner mij: Mijn vader komt thuis. Zet zich aan tafel met een brede grijns. De aanzet voor een mop van zijn werk. Hij is al gepensioneerd. Werkt sinds kort in het archief van een ziekenfondsbedrijf.

'Moet je horen...' Alle oren gespitst. Mijn moeder doet alsof ze niet wil luisteren, maar schept rijst omdat het geruisloos gaat, geen sajoer.

'Weet je wat iemand bij mij op het werk zegt? Je bent een verrader. Je hebt je eigen volk verraden en bent voor de Nederlanders gaan vechten. Ik zeg: Ben je mal, seg. Wat denk je wel? Ik ben een Indische Nederlander. Helemaal mooi! Hij denkt zeker dat ik een Indonesiër ben, of een Molukker misschien.'

Mijn moeder zegt: 'Tsss.'

Ik had een goeie grap verwacht.

Fragment 2

Premier extrait de *Lichter dan ik* de Dido Michielsen, paru chez Rainbow, 2019, p 70 à p 72

1016 mots — 5223 caractères (espaces non compris)

Karsinahs bruiloft nam zoals gebruikelijk enkele dagen in beslag. Als ongehuwde zestienjarige mocht ik haast nergens bij zijn, net zomin als haar kleine zusje. Toch had Djatmie gehoord dat Karsinah er tijdens haar *widodareni*, de avond voor haar trouwdag, als een engel had uitgezien.ⁱ Sereen en onbeweeglijk als een standbeeld had ze bij het gezelschap gezeten, zonder een woord uit te brengen. Ze had slechts een paar hapjes genomen van de afscheidsmaaltijd die haar moeder haar kwam brengen.

De feestelijkheden van de *temoe*ⁱⁱ zelf ontgingen mij die dag jammer genoeg ook grotendeels. Bij zonsopgang namen de voorbereidingen voor de dans met Ponidjo al een aanvang. De lange dag was een les in geduld: het aankleden en het aanbrengen van de versierselen duurde eindeloos, ik zweette mijn speciale make-up er net zo snel weer af als hij as aangebracht. De strengen met *melati*-ⁱⁱⁱ, *tjempaka*-^{iv} en *kenanga*^v bloemen die in grote manden lagen opgestapeld om op het pad van het nieuw bruidspaar te strooien, geurden zo bedwelmend dat ik er bijna onpasselijk van werd. Dit weeë gevoel werd versterkt door het geluid van het grote gamelanorkest, dat onophoudelijk aan het stemmen was. Zo nu en dan vloog Karsinahs moeder hysterisch langs, door haar bemoeizucht inmiddels intens gehaat door de *pemaes*^{vi} en haar legertje helpers.

De *pemaes* deed haar werk eer aan: de *pagelaran*, de ruimte waar de belangrijkste ceremonies plaats zouden vinden, was prachtig versierd. Er stonden – zoals voorgeschreven – jonge bananenboompjes, en palmbomen omlijstten het pad waarover de bruidegom aan zou komen lopen. Gevlochten ornamenten van bamboe hielden de boze geesten buiten en fraaie bloemstukken, loodzwaar van betekenis en symboliek, stonden op de juiste plaatsen.

Maar de bruid maakte de meeste indruk op mij. Karsinah was erg vermagerd, haar ogen leken twee keer zo groot als eerst. Ze was gekleed als een echte prinses en torste een met zeven juwelen bezette diadeem op haar hoofd. De juwelen, op spiralen bevestigd, trilden lichtjes bij elke beweging die ze maakte. De kleine sterren vestigden alle aandacht op Karsinahs gelaat en deden het onaards stralen. Aan de achterzijde van haar kapsel was een regen van korte melatistrengen bevestigd; een lange brede strook

bloemen viel aan haar rechterzijde vanaf haar haren tot over haar heupen, als een olifantenslurf. Haar gezicht was wit geschminkt en haar haargrens, deels kaalgeschoren, was van voren met zwarte verf in sierlijke rondingen en punten bijgetekend. Ze droeg een met gouddraad geborduurde kain, en gouden slangenarmbanden om haar bovenarmen en polsen. Haar verschijning was meer dan sprookjesachtig, goddelijk bijna.

Haar echtgenoot, die ze die dag voor het eerst had gezien, viel me eerlijk gezegd mee. Hij was stukken ouder dan zijn bruid, maar niet zo weerzinwekkend als ik me had voorgesteld. Het meest opvallende aan hem was zijn donkere, overdadig met gouddraad geborduurde jas = misschien dat deze hem aantrekkelijker maakte dan hij in werkelijkheid was. De glimlach die hij liet zien tijdens de *Balangan Soeroeh*^{vii} leek in elk geval gemeend, al hoort iedereen op dat moment blij te lachen. Karsinah en haar bruidegom wierpen elkaar zoals het hoort kleine bosjes betelbladeren toe, gevuld met limoen en dichtgebonden met wit garen. Ook dat diende om de boze geesten te verjagen, zoals zoveel andere rituelen die zij die dagen uitvoerden of ondergingen. En natuurlijk wierpen ze een paar bosjes naar de andere aanwezigen om te bewijzen dat zij het echte bruidspaar waren en niet een stel geesten dat stiekem de plaats van de bruid en bruidegom had ingenomen. Dat laatste had ik overigens zo gelooft: ik zag een schim van het stoere, brutale kind waarmee ik de *abdi dalem*^{viii} had getreiterd, nog slechts de schaduw van het jaloerse kreng dat mij mijn Soeko^{ix} afpakte.

Ik was ban dat de frêle Karsinah zou bezwijken onder al het goud dat ze op haar lijf en hoofd droeg. Met name de *widji dadi*^x leek me een gevaarlijk moment, dan trapt de bruidegom met zijn rechtervoet een rauw ei kapot, waarna de bruid op de grond knielt en zijn voet schoonwast met bloesemwater. Dit ritueel duidt aan dat de bruidegom een verantwoordelijk gezinshoofd zal zijn – en de bruid een onderdanige echtgenote.

Vanuit een ooghoek zag ik hoe Djatmie ontroerd toekeek. Zij droomde ervan eens hetzelfde mee te maken. Maar mijn hart bloedde voor haar zus, die met moeite weer omhoog krabbelde na de wassing, voorgoed gevangen in het web van plichten en tradities.

Na de belangrijkste ceremonies en rituele handelingen maakten tot mijn verrassing enkele Hollandse militairen hun entree om het bruidspaar te feliciteren. Dat moet Karsinah extra pijn hebben gedaan, want zij keek immers neer op de *kafirs*^{xi} en had altijd wel iets op ze aan te merken. Het gerucht ging dat de kroonprins en de bestuurders uit Solo dit op hun geweten hadden: het hof van Djokja moest zijn goede wil tonen aan de overheersers en enkele hooggeplaatste Europeanen inviteren om bij de bruiloft aanwezig te zijn. De pracht en praal van de *prijaji*, mensen van stand zoals de Karsinahs familie, zouden de indruk wekken dat e eregasten waren bij een belangrijk huwelijk. In werkelijkheid betrof het hier een schitterend aangeklede bruiloft van een

22 avenue Victoria, 75001 Paris (activités)
33 rue de Bourgogne, 75007 Paris (siège/activités)
01 44 74 93 10 | contact@ncnl.eu | www.ncnl.eu

mindere godin en niet van een dochter van de *istri madmi*, de hoofdvrouw van de sultan, maar dat verschil zou geen enkele Europeaan doorhebben.

Ook de dans *Gatotkatja Pergiwa* maakte onderdeel uit van de attractie. Het was ongetwijfeld een unieke ervaring voor de blanken uitgevoerd onder de hypnotiserende klanken van het gamelanorkest. Mijn schaamte had ik weten te overwinnen. Ik wist dat ik mijn rol overtuigend moest vertolken om alle partijen zand in de ogen te strooien, zodat niemand doorhad wat voor plannen ik aan het uitbroeden was. Ponidjo behandelde me na ons incident met licht minachting, hetgeen goed paste bij zijn rol als de koning die zijn weerloze buit binnenhaalt. Misschien had de oude prinses wat meer verliefde magie van ons verwacht – maar meer dan dit zou ze niet krijgen.

Voor Karsinah en haar familie was het dan misschien beledigend dat ze de door hen verfoeide Europeanen moesten tolereren, voor mijzelf was het een kans om het koloniale bezoek eens van wat dichterbij te bekijken.

Fragment 3

Deuxième extrait de *Lichter dan ik* de Dido Michielsen, paru chez Rainbow, 2019, p 170 à p 171

456 mots — 2100 caractères (espaces non compris)

We werden uit het rijtuigje geholpen en liepen naar de salon, waar Lot in een fauteuil op ons zat te wachten. Ik hurkte neer, Louisa nog in de slendang, terwijl Pauline zich verlegen achter mijn rug verstopte. Met moete trok ik haar tevoorschijn en zei met dichtgeknepen keel: ‘Pauline, dit is tante Lot. Ga haar eens een handje geven.’

Pauline weigerde. Wat kun je verwachten van zo’n klein kind? Lot wees naar een tafeltje vlak bij haar: ‘Daar staat wat lekkers, ga maar es kijken,’ waarna ze zich tot mij richtte en op niet onvriendelijke toon zei: ‘Isah, welkom in je nieuwe betrekking.’

‘*Terima kasih, njonja,*’ antwoorde ik en ik vouwde mijn handen in een *sembah*. Ik manoeuvreerde Pauline met enige moeite richting het schoteltje met plakjes *koeweh lapis* en knikte haar toe dat ze mocht pakken. Aarzelend ging ze erop af, telkens naar mij omkijkend.

‘Je bent nu in dienst bij mijn man en mij,’ ging Lot verder, ‘en er zijn belangrijke afspraken gemaakt over de meisjes en jou. Ik reken erop dat je je daaraan houdt. Ik reken er ook op dat je onze zoons Eduard en Robbert niet anders zult behandelen dan Pauline en Louisa. Je bent de oppas van vier kinderen, vergeet dat niet. Je slaapt in de buurt van de kinderkamers. Mijn man en ik willen dat de kinderen een Europese opvoeding krijgen en volgens onze etiquette worden grootgebracht. Dus geen Allah meer, geen inlandse fratsen of bijgeloof, ze gaan naar de katholieke kerk en de Europese School. Ze krijgen onderwijs in het Nederlands, en dat zullen ze hier in huis ook zo veel mogelijk spreken.’

Bij elk woord van Lot voelde ik de afstand tussen mij en mijn kinderen toenemen. Het was wrang dat mijn dromen over hun toekomst uitkwamen, maar dat ik daar zelf geen rol in speelde.

‘Je zorgt ervoor dat he de kinderen aan niets ontbreekt, jij bent verantwoordelijk voor ze,’ zei Lot. ‘Zorg dat ze schone kleren dragen, op tijd eten, en geen gevaar lopen als ze buiten spelen. Je brengt ze bij ons wanneer wij daarom vragen, en je blijft bij ze wanneer wij weg zijn. En ik herhaal: ik wil niet dat je de meisjes voortrekt. Alle vier kinderen zijn even belangrijk.’

Ik knikte instemmend en wilde Lot opnieuw bedanken, maar zelfs nu liet ze met niet aan het woord. ‘Ik zeg het één keer, Isah,’ zei ze iets zachter, ‘mijn man en ik zullen

22 avenue Victoria, 75001 Paris (activités)
33 rue de Bourgogne, 75007 Paris (siège/activités)
01 44 74 93 10 | contact@ncnl.eu | www.ncnl.eu

goed voor de meisjes zorgen. Ga nu maar naar de keuken en vraag Marie om je je slaappleats te wijzen, en de kinderkamers. De meisjes slapen samen op een kamer, net als de jongens.’

Ik maakte nogmaals een *sembah* en verliet met mijn kinderen de salon. Met de meisjes.

ⁱ *Widodari* betekent hemelnimf of engel. De bruid wordt tijdens de *widodareni*, de ceremonie, bezocht door andere nimfen en ziet er zelf ook alse en enge luit.

ⁱⁱ Ceremonie waarop bruid en bruidegom elkaar voor het eerst ontmoeten.

ⁱⁱⁱ Jasmijnsoort

^{iv} Boomsoort

^v Ylang-ylang

^{vi} Ceremoniemeester (vrouw) bij een Javaans huwelijk

^{vii} Huwelijksritueel waarbij bruid en bruidegom elkaar voor het eerst ontmoeten

^{viii} Bediende in de *kraton* (paleis of binnenhof waar de vorstelijke familie verblijft); letterlijk: min vader

^{ix} Naam van haar aapje

^x Bruilofsritueel waarbij de bruid de voeten van de bruidegom wast nadat hij een ei heeft stukgetrapt

^{xi} Ongelovigen